

Mórahalmi tudósítások

Mórahalmon nem csökken a lakosság száma. 1980-ban összesen 5 ezer 860 lakosa volt a községnek. Belterületen lakik a többség: 3 ezer 489 ember; a tanyavilágban pedig 2 ezer 380-an élnek. A 3 ezer 281 aktív keresőből 1 ezer 767-en mezőgazdasági foglalkozásúak, a többiek más népgazdasági ágakban találnak munkát.

A nagyközségnek számottevő ipara nincs. Különösebb fejlesztést nem is terveznek: Szegedre igen jó az autóbüszkölés, sokan járnak a városba dolgozni. Komolyabb üzemhez nem lenne elegendő munkaerő. Mórahalmot kedvezőtlen adottságú homoki terület. Tavaly egyesült a Vörös Október Termelőszövetkezet és a sikeresen gazdálkodó Homokkultúra Szakszövetkezet.

Mórahalmon — akár a szegedi járás más szakszövetkezeti községeiben — mélyebbek a különbségek a lakosság különböző rétegei között. A többség kemény munkával szerzett jómódban él. Aki azonban nem tudott alkalmazkodni az intelligenciát és szorgalmat igénylő intenzív kisüzemi gazdálkodás követelményeihez, az menthetetlenül lemaradt. Ahol együttmaradt a családdal, ott általában jól megy az embereknek: a családi munkamegosztás a gyerekektől a nagyszülőikig mindenkinek kijelöli helyét. Aki azonban idős korára egyedül maradt a tanyavilágban, ma is igen alacsony színvonalon élhet.

Szubjektív bevezető

A tanyavilágban mindenért meg kell dolgozni. Az örömet szenvedést kell vállalni, jobb tán előre túllenni rajta, hogy aztán a kellemesebb vége következzen a dolognak. Biztosan köze van ehhez a bástyáit sokáig tartó valóságoknak is. Nekem is személyes élményem, ami sok ezer mórahalmiakat lehetett gyermekkorában: úrnapi búcsúkor álltunk a templom előtt, nem is hallottuk a pap hangját, mégsem volt szabad addig kimenni a vásártérre, az „igazi” búcsúra, míg vége nem lett a körmenetnek. Pedig onnan már hozta is szél a recsegő megafonok hangját, a szívükdelvel: sóvár szemünk előtt pedig megjelent a sok hinta, céllövölde, mézeskalács, pisztoly- és játéktalicska-árus. És jaj, ha előtte legelte a tehen a szomszéd kukoricáját, bizony nem ültetett föl a figyelmetlen pásztor a hintalóra!

Furcsa világ ez, olykor csodálom, máskor haragszom rá. A mórahalmi gyerekek ma is a munkába születnek bele. Négy-öt éves korukban, félig még játékból szórják a kukoricát a baromfiudvarban, gyomláznak, gyümölcsöt szednek.

A pazarlás az egyik legnagyobb vétek, amit erre felismerhetnek. Mórahalm határában jártunk egyik őszen, s a társadalmi munkára kirendelt városi gyerekek szőlővel dobálták egymást. Leférni nem lehet a helybeli gyerekek arcára kiülő fölháborodást, értetlenséget, megbotránkozást; hát, hogy lehet elprédálni, ami már megtermett, amiért mások megdolgoltak?

A mórahalmi gazdaságnak egyik része csak a tömördek

munka. A másik oldala, hogy viszonylag keveset fogyasztanak az emberek. Bor, pálinka megterem. Étél is megterem legnagyobb részét. Autó, motorkegypár fogyasztja ugyan a benzint, de legtöbbit piacra járnak vele, buszsan visszatérül tehát. Ruhárá viszonylag keveset költenek, hiszen a nap nagyobb részét munkában töltik. Sok pénzt elvisz a termelés: gazdasági épületek, ólak, táp, műtrágya, növényvédőszer. De ez mind megtérül a termeléssel. Mórahalmon télen is megvan nyolc óra napi munkaidő, nyáron pedig 14–15 óra is dolgoznak az emberek.

Üdülni, szórakozni alig járnak. Ha valaki tavaszidőn félórát késik a fólia sátor ajtajának kinyitásával, elpusztulhat az egész évi termés. A házak szépek, tágasak, kivált az újonnan építettek. Napközben többnyire csak a tágas konyhákat, udvari helyiségeket használják. Nem annyira zsugoriságból, mint inkább racionális megfontolásból: a munkában bekoszolódott ruhában nem lehet a föltakarított, tiszta helyiségekben forgolódni. Télen takarékoskodnak a fűtéssel, csak a konyhát, meg a hálószobát melegítik be.

A családi, lakóhelyi közösségek itt előbbek maradtak. Visszatartható erő ez bűnözéstől, munkátlanlanságtól, erőszakos korhelykedéstől. De él a másik kellemetlenebb, igazságtalanabb, vagy talán anakronisztikusabb oldala is: megesett lányt, elvált asszonyt, szőszékről lányokra kacsintgató kaplánt sehol olyan fullánkossal nyelvvel nem beszélnek ki az emberek, mint éppen itt.

A falu „főbejárata”

Baja felől jöttem egy este az 55-ös úton. Nagyon untam már a bácskai falvakban uralkodó félhomályt: Tataháznál, Mélykúton egy-egy villanyoszlopra rögzített izzó pislákkolt. Mórahalm főutcája viszont, ahogy mondani szokták, fényárban úszott. Sőt, az iparcikk áruház előtti keresztesben narancssárga, erős fényt adó nátriumizzós lámpák világítottak. Azóta Szegeden is ilyenekkel világítják a veszélyesebb útkereszteszövedéseket. Előtte azonban csak Párizsban láttam hasonlót.

— Sok volt a koccanás — mondja Murányi György, Mórahalm nagyközség tanácselnöke. — Magam is jártam arra, a DÉMÁSZ kirendeltség vezetőjével is beszélgettem erről. A gyalogosokat alig lehetett látni a korábbi világításnál. Bementem Hörömpő József üzemigazgatóhoz, ő gyorsan kiszámította, mennyibe kerülne a közvilágítás rekonstrukciója. Saját hatáskörében nem dönthetett ebben a dologban, de Vajda elvtárs is zöld utat adott. Az 55-ös út mórahalmi átkelő szakasza azelőtt macskaköves, döcögős volt. Úgy voltunk vele, egyszer kell rendesen megcsinálni, s akkor évtizedekig nem lesz vele gond. Megértették, megkaptuk rá a pénzt. Így lett jól megvilágított, széles utunk.

Mórahalm „főbejárata” Szeged felől, az 55-ös úton közelíthető meg. Imponálóan megtervezett, mutatós képet lát az érkező: jobbról kétszintes, társasházak, balról mini lakótelep: négyzintes kockaházak.

— Fiataljaink sorra mentek el Szegedre — meséli a tanácselnök. — Azt mondták, városban sokkal több szociálpolitikai kedvezményt kapnak, mint falun.

Igazuk volt, mégsem néztük jó szemmel, hogy a legjobb képességű fiatalok elhagyják a községet. 1973-ban 60 OTP-lakást igényeltünk. 1976-ban adták át az első két épületet. Ebben a formában nem is épült több. Pedig mind a hatvan lakást el tudtuk volna adni.

Az V. ötéves tervre négy célcsoportos lakás építése volt beütemezve. A mórahalmiaknak meg volt a jól előkészített, közművesített területe. A tervidőszak vége felé egy nagyközség sem mert belevágni az építkezésbe, így nyílt lehetőség, hogy a 4 lakásból 21 legyen.

— Hogyan találtak kivitelezőt?

— Sok rimádkodásra elvállalta a CSOMIÉP, de kismillió feltételt szabtak. Adjunk munkaerőt! Gyártassuk le a téglablokkokat és a földempanelokat! Szerezzünk iparost a belső vakolási munkákra! Mentünk a téglagyárba, azt mondták: cement is van, sárlon is van, csak munkaerő nincsen. Egy hónapon keresztül 10 ember járt be dolgozni, de meglett, amit akartunk. Ekkor még mindig nem volt együtt az összes pénz. Járkáltunk szolgáltató vállalatokhoz: adjanak pénzt, nyissanak műhelyt a földszinten. Mórahalm nagy község, pénzük van az embereknek, aki tisztességesen dolgozik, az jól megélt itt a szolgáltatásból. Kötélnél állt a Gelka és a Patyolat. Igaz, nem lett készen az ötéves terv végére, csúsztat valamit, de végül megvalósult, ez a lényeg.

— Hallottam már olyan véleményt: falun is ezek a ronda kockaházak!

— Annyira azért nem rondák! De az egyensúly kedvéért telepítettük a másik oldalra a kétszintes társasházakat. Ezek kezdetben négylakásosnak indultak, de úgy nem nagyon volt kedvük az embereknek hozzá. Talán, mert ennyi pénzért nem szívesen alkalmazkodnak. Így két lakás került egy házba, kényelmesek, szemre is szépek.

— Vállalkozó szellemű vezetőség dolgozik a faluban, ez kívülről is látható.

— Amikor valaminek megérték a feltételeit, mi minden követ megmozgatunk, hogy meg lehessen valósítani. Ha mi dolgozunk, szervezzük, elkezdünk valamit, azt szívesen kiegészítik, de ha csak a sült galambot váránk, aligha jutnánk előbbre.

— Várható további lakásépítés is?

— Igény lenne rá, mégis azt kell mondanom, egyelőre nem. Független van a kérdés, lesz-e gáz Mórahalm. Kivitelező nem kerül: a CSOMIÉP-et átirányították a rekonstrukciókra, a DÉLÉP meg nem vállal olyan épületet, ahol kéményt is kéne építeni...

Tanyai beszélgetések

Börcsök Pálné az ízületeit fájlatja. Ilyen szeles időben mindig megfájdulnak, s hej, de sokat fúj már a szél ezen a tavaszon. Bár az eső esett volna annyit!

— Hat hétig voltam a kórházban a lábammal. Azóta is járok felülvizsgálatra — meséli.

— Kimélnie kellene. Kevesebbet dolgozni...

— Van 12 hektár földünk, szakszövetkezeti tagok vagyunk. Valamiből élni kell. Most éppen tököt, dinnyét vetettünk. A szakszövetkezetben dolgozik a fiunk, segítenek is a testvéreivel sokat. De hát, más fizetésük nincs, csak amit a terményért kapunk. Az úram 17-beli, majd csak 87-ben kap örökségi járadékot. Az sem sok, de hol leszünk már akkor ennyi betegséggel!

— Ot gyermekük van Börcsökéknek, a két lány férjnél, a három fiú még legényember. A fia bevásárol, ha kell valamit hirtelen hozni, a szomszédasszony is segít. Azt mondja Börcsökéné, tápból nincs hiány, annyi, helyen árulnak már a faluban, valamelyik helyen mindig kapható, ami kell.

— Szórakozás?

— Valamikor szerettük nagyon a mozit, de most már nem járunk. Itt van helyette a tévé. Csak minekünk nagyon korán kezdődnek a műsorok. Ugye, nyolc órakor elkezdik, amit érdekesebb megnézni, mi meg akkor etetjük a jószágot. Most is úgy tudtuk a Kék fényt megnézni, hogy a műsor után kaptak a disznók vacsorát. Szeretem az újságot is olvasni, délben nem is alszom, hanem olvasok.

— Mit szeret legjobban?

— Hát az ilyen szerencsétlenségeket, baleseteket. Csak ezekről nagyon keveset írnak. El szoktam olvasni az apróhirdetéseket, a gyászközleményeket, meg ugye, a tévéműsort. Politikáról írnak benne a legtöbbet, de én azt sosem szerettem.

— Jaj, de kiterítkeztem — röstelli el magát Börcsökéné. — Mit szólnak a szomszédok, ha olvasák az újságban?

A széksztósi volt állomásépületben vegyesbolt működik. A májusi verőfényben söröznek a bolt előtt. Odabenn a falra csavarozva ágasfa: petróleumlámpához való cilindert tartanak rajta. A pult előtt gázkonvektor.

— Ezt is árulja? — kérdezem a boltvezetőt, Juhász Imrénét. — Ezt ide akarták beszerelni fűteni — mondja a fiatalasszony. — Az olajkályha elmúlt már 20 éves, talán a jövő telet már a palackos konvektor mellett húzom ki.

Juhászné Mórahalmról jár busszal. Nem volt más választása. Ha Szegedre akarna járni, nem tudná a kisgyereket hová tenni. Így meg elviszi fél hétre, akkor már nyitva a bölcsőde, s a háromnegyed hetes busszal jöhet dolgozni.

— Mit nem kapni?

— Szifonpatront, Ultrát. Húsvét előtt jött egy kartonnal a patronból, egy doboznál többet nem adtam egy embernek. Az Ultra is országosan hiánycikk.

— Mi az, amit mindig kapni?

— Friss kenyeret, péksüteményt. Meg ami az alapellátáshoz szükséges.

— Miből van a legnagyobb forgalma?

— Még nem számoltam ki, de azt hiszem, szeszből. Télen a pálinka fogy legjobban, nyáron a sör. Ha lehet kapni. Idén meg is mondták, lesz hiány. A szerződéses üzletek elviszik a zömét, mindenhová nem jut.

— Nem gondolt még arra, hogy szerződésbe kivegye a boltot?

— Az az igazság, akkor jóval többet kellene szaladgálni áru után. A férjemnek van munka mellett iparendélye, neki kevés az ideje, a kocsit is elviszi, valakinek az otthoni munkát is el kéne látni. Már háromszor meghírdették ezt a boltot, de még nem akadt rá jelentkező. Ha valaki jelentkezne, valószínűleg én is megpályáznám. Már csak azért is, mert így nincs gond a gyerekekkel...

— Mindent megesszünk a krumplibogarak — mondja Kószó Jenőné, miközben arrébb pányvázza a tehenet az út szélén. — Nem kapunk gyomirtószert sem, pedig sűrűn nézi a fiam. Tavaly még jobban lehetett kapni de idén már a szakszövetkezet sem vállalja emiatt a gyomirtást. Valószínűleg ők sem kapnak. Hogy mi lesz idén, nem tudom.

— Nagy kár érte őket nemrégiben. Elpusztult hét nagy süldőjük. Biztosításuk sem volt.

— Bélgülladásuk lett. Mi a tápra gyanakszunk, előtte hoztunk nekik hízótapot, korábban semmi bajuk nem volt. Az állatorvos ugyan azt mondta, ehhez a betegséghez semmi köze a tápnak, de mi csak nem értjük: miért pont azután betegedtek meg, hogy az újból kaptak. Nem lehet búzadarát kapni. Azt mondják, nincs, aki a ralomtól át szállítsa.

— Táp nem jó a disznónak?

— Nagyon drága. Aztán meg anyakocának nem lehet csupa tápot adni. Hízóknak is jó, ha mást is keverünk a vödörbe.

Férje beteg, többször volt már infarktusa. Jár súlyfürdőre.

— Egyik ember ezt mond. Másik azt. Van, aki szerint azért beteg a szíve, mert kóvér. Más meg a sok munkát okolja. Rengeteg dolgozott az én uram, járt a Marostöbe kaszálni. Én is beteges vagyok sokszor, de én meg nem mentem orvoshoz.

— Hová mennek, ha hét végén megbetegszik valaki?

— Van ügyeletes orvos, ahhoz. Az én uramnak ő mentette meg az életét: szólt neki a fiam, jött azonnal.

TANÁCS ISTVÁN